

«Ийри-Суу» негизги мектеби

Класстык саат

Сабактын темасы: "СПИДге каршы
күрөшүү"

Мугалим: Керимкулова Айнагул
Макеновна

СПИД жана ВИЧ жонундо маалымат

Бүгүн биз 21-кылымдын чумасы болгон СПИД жана ВИЧ жонундо маалымат берип кетмекчибиз. Келгиле анда шашпай, төкпөй-чачпай атып берели, муну билип алуу ар бир адамга керек.

Айыкпас оорулардын бири бул ВИЧ/СПИД оорусу. Бул дарт көп жылдардан бери жер планетасынын чоң көйгөйү болуп, даарысы бүгүнкүгө чейин жок. Ушу себептен БУУ (Бириккен Улуттар Уюму) тарабынан 1988-жылдан тарта 1-декабрь Буткул дуйнолук СПИДке каршы курошуу куну деп белгиленип келет (бул күн жөнүндө өзүнчө макалабыз бар, ылдый жакка шилтеме берилет).

ВИЧ деген эмне?, оору жонундо айтсак көп адамдар ВИЧ менен СПИД оорусун бир оору деп эсептешет, бирок ал андай эмес. Ким ооруп калышы мүмкүн, жана жуктуруп албоо үчүн кандай чара көрүү зарыл? ВИЧ - орус аббревиатурасынан¹ келип, "вирус имуннодефицита человека" деп чечмеленелет, кыргызчасы "адамдын имуннодефицит вирусу" (АИВ). Бул вирус адамдын иммунитетин зыянга учуратып, СПИД оорусун пайда кылат. Натыйжада адам иммунитетти түрдүү ооруларга туруштук бере албай, каза болот. **СПИД деген эмне?** чечмелениши "синдром приобретенного иммуно дефицита", кыргызча которулушу "кабылданган имун жетишсиздик синдрому" (КИЖС).

Иммунитет бул ар кандай зыяндуу бактерия жана вирустардан коргоочу адам организминин системасы. ВИЧ иммунитетти басаңдатып, организм түрдүү ооруларга чалдыгып, адам ооруйт. Натыйжада иммунитет өтө төмөндөп СПИД оорусу пайда болот.

Бүгүнкү күндө ВИЧ инфекция менен күрөшүүгө болот, аны антиретровирустук терапия менен дарылайт. Анын ичинде ВИЧ болгон кош бойлуу айымдардын балдарын дагы дарылоо болот. Анти ретровирустук терапия ар бир өлкөнүн анын ичинде Кыргызстанда да өз жарандары үчүн акысыз жүргүзүлөт.

ВИЧ/СПИД кандай жолдор менен жугат

ВИЧти жуктуруп алуу жөнүндө көптөгөн маалыматтар айтылып келет, бирок аталган оору 3 жол аркылуу гана жугушу мүмкүн, жыныстык, ийне, энеден балага.

СПИД жана ВИЧ кандай жолдор менен жугат?

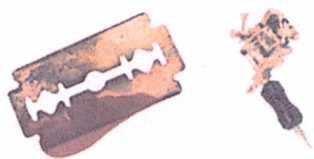
Корголбогон жыныстык катнаш (презервативсиз).

Шприцтерди же башка инъекциялык каражаттарды бирге/бир нече жолу колдонуу. Баңги зат кабыл алууда.

Энеден балага

Башка бирөөнүн бритвасын колдонуу, татуировка же пирсинг жасоодо

ВИЧ/СПИДди ТОКТОТ!

Кан куюштурууда, таза эмес медициналык аспаптарды колдонууга жол берилсе.

СПИД жана ВИЧ кандай учурда жукпайт

БАССЕЙНДЕ ЖЕ СУУДА СУЗУУДА

ЖАЛПЫ ИДИШ-АЯКТЫ КОЛДОНГОНДО, БИРГЕ ТАМАКТАНГАНДА

ДУШКА ЖЕ МОНЧОГО ТУШКЕНДЕ

ЖАЛПЫ ТУАЛЕТ КОЛДОНГОНДО

ДОСУҢУЗ МЕНЕН КУЧАКТАШКАНДА

БААРЛАШКАНДА, СҮЙЛӨШКӨНДӨ

ӨБҮШКӨНДӨ

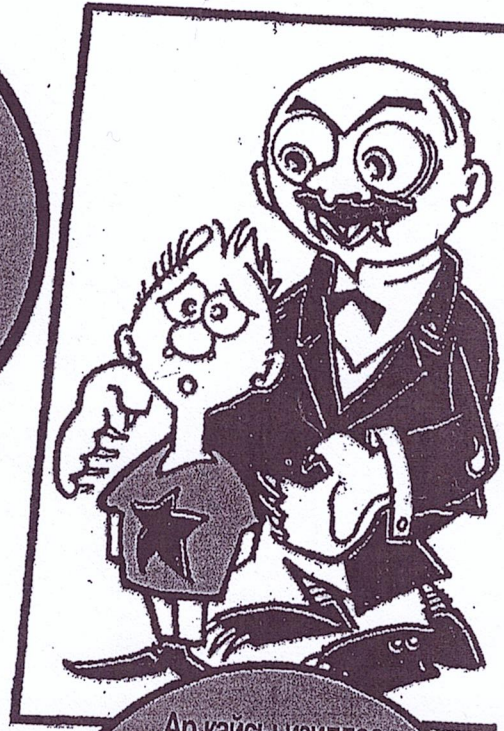

КОЛ КАРМАШКАНДА

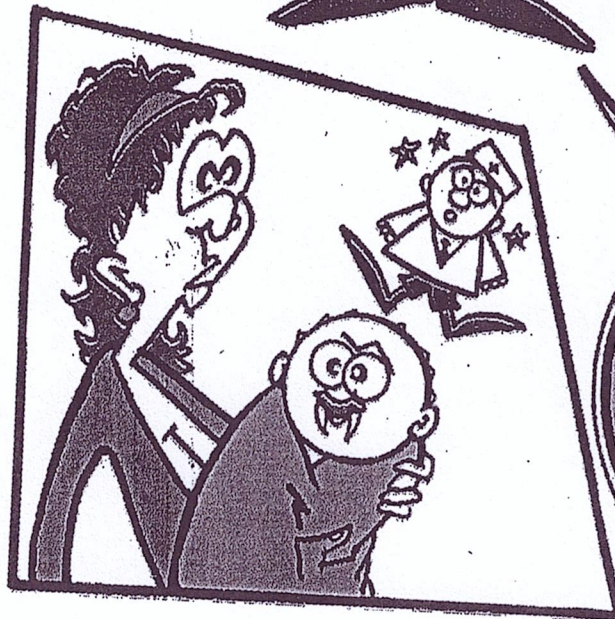
Ушундай жолдор менен жуктуруп алуу бир дагы жолу катталган эмес

КИДВ менен
жабыркагандардын көпчүлүгү
вирусту өспүрүм кезинде эле
жугузушканын эксперттер
божомолдошот, анткени ооруну
жугузуп алгандан оорунун
башталышына чейин 10 жыл өтүшү
мүмкүн. СПИД менен ооруган
адамдардын 20%ы 20-30
жаштагы адамдар.

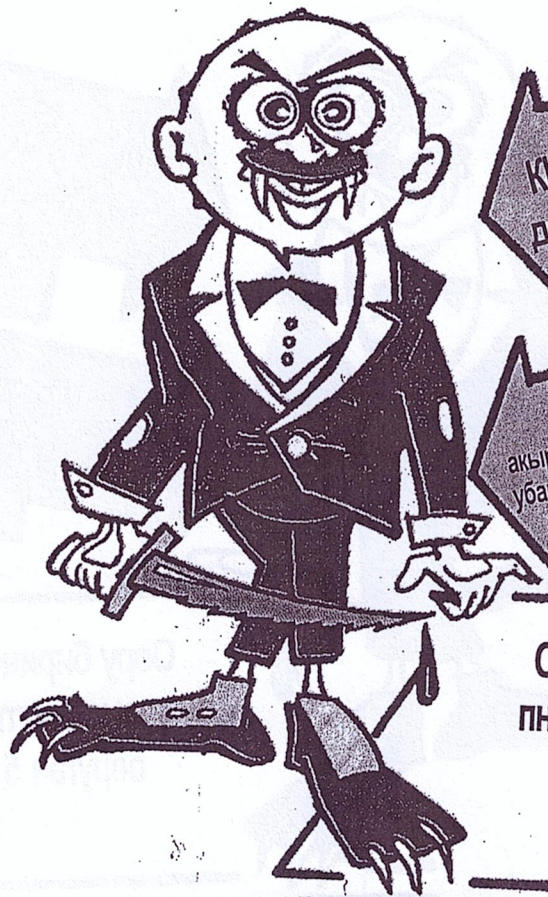
СПИД менен
ооруган
өспүрүмдөрдүн саны
ар бир 14 айда эки эсе
көбөйүп турат!

Ар кайсы изилдөө
топтордун аныктаганына
караганда КИДВны жугузуп
алгандардын 3-5%да жыл
сайын СПИД пайда болот, жугузуп
алган убакыттан баштап 5
жылдын ичинде 30-35% ооруга
дуушар болушат.

Эгерде аял КИДВ
менен жабыркаган бала
төрөсө, анда кийинки кош
бойлуулукта түйүлдүккө
КИДВны жугузуу коркунучу 50%
чейин өсөт.

КИДВ - кишинин иммундук дефицитинин вирусу - СПИДдин козгогучу

СПИД - КИДВ-инфекциясынын акыркы стадиясы, вирустун организмге киргенине көп убакыт болгондон кийин оорунун белгилери пайда болот

Оору биринчи жолу 1981-жылы пневмоцисттик пневмония менен ооруган 5 гомосексуалисттен табылган

КИДВны жугузуп алган адамда оорунун белгилери адегенде билинбейт, бирок анын каны, эрээндиги, кын суюктугу башкаларга жугуштуу болот

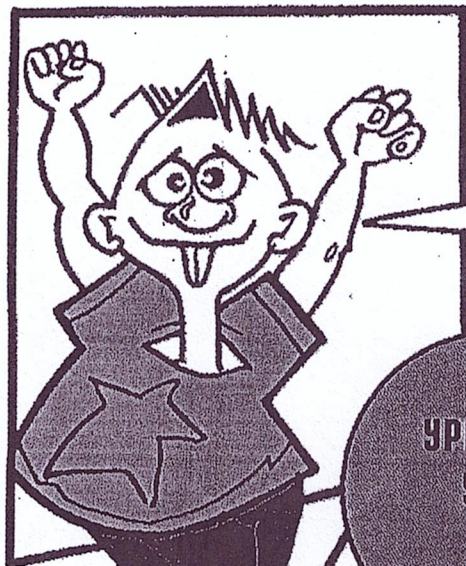
КИДВ - кишинин иммундук дефициттинин вирусу - СПИДдин козгогучу

СПИД - КИДВ-инфекциясынын акыркы стадиясы, вирустун организмге киргенине көп убакыт болгондон кийин оорунун белгилери пайда болот

Оору биринчи жолу 1981-жылы пневмоцисттик пневмония менен ооруган 5 гомосексуалисттен табылган

КИДВны жугузуп алган адамда оорунун белгилери адегенде билинбейт, бирок анын каны, эрээндиги, кын суюктугу башкаларга жугуштуу болот

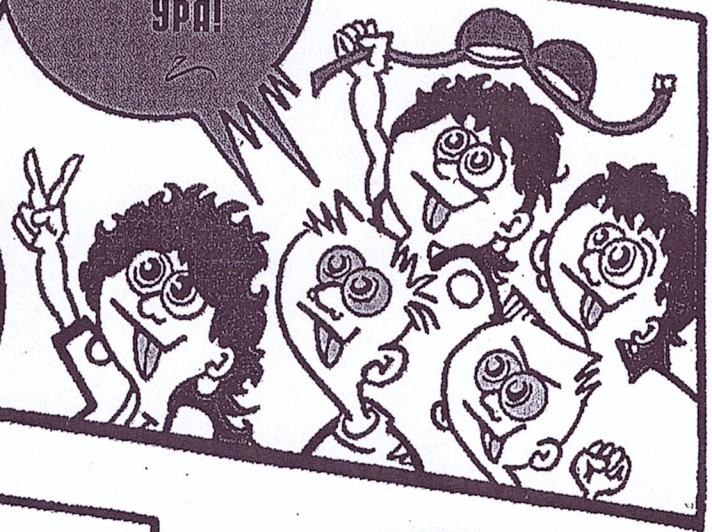
Illustration of a doctor pointing to a sign and a couple embracing with hearts and a skull above them.

СЕКСУАЛДЫК
РЕВОЛЮЦИЯ
БОЛСУН!

УРА!
УРА!
УРА!

УРА ЭМЕС

Кишинин
иммундук дефицитинин
вирусу - КИДВ жөнүндө
силер унутуп калдынар!

?!

Кайсы учурда ВИЧ-инфекциясы жукпайт?

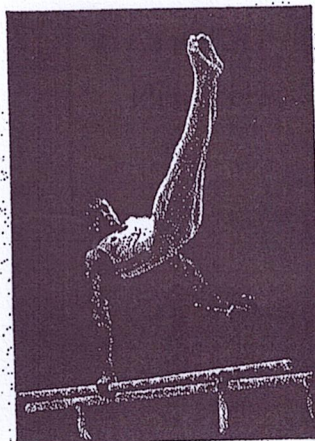
- Кол алышканда жана кучакташканда
- Жетелгенде жана чүчкүргөндө
- үй айбанаттарынан
- Чымын-чиркей ж.б. чакканда

?!

Эмнени колдонгондо ВИЧ-инфекциясы жукпайт?

- душту же туалетти
- бассейнди
- ашкана приборлорун, чыныны
- компьютерди, телефонду
- коомдук транспортту
- спорттук инвентарларды ж.б.

Өбүшкөндө ВИЧ жугабы?

?!

ВИЧти алып жүрүүчү адамдын шилекейинде вирустун саны анча көп эмес, ошондуктан өбүшүү аркылуу ВИЧ жукпайт. Жабык ооз менен өбүшүү да коркунуч жаратпайт. Ал эми, эгерде эринде же ооз көңдөйүндө жаракат же жара бар болсо, же тиштин бүйлөсү канталап турса, мындай адам менен сорушуп өбүшүү ВИЧти жугузуп алуунун себеби болот.

?!

ВИЧти жугузбоо үчүн эмне кылуу керек?

- Бир да жолу баңги заттарын ийне аркылуу колдонбогун
- Бирөө менен чогуу ийне же шприпти колдонбо
- Кокустук жыныстык байланышта болбо
- Жыныстык байланыш бир гана шерик менен болсун жана ар дайым презервативди колдон

Эсиңде болсун, адамдын сырткы келбетинен анын оорулуу же оорулуу эмес экендигин билүүгө болбойт. Сенин шеригиңдин "сырт жактан" жыныстык байланышы канчалык көп болсо, сен үчүн ВИЧ же башка жыныстык жолу аркылуу жугуучу ооруларды жугузуп алуу коркунучу ошончолук жогору.

✓
Бир гана жолу болгон жыныстык байланыш, бир гана жолу чогуу колдонгон шприц, ВИЧ -инфекциясын жугузуп алууга себеп болот!
✓

Ошондуктан, ВИЧ-инфекциясын жугузуп алуудан сактоочу эң ишенимдүү жана жакшы жол - эрте жыныстык байланыштан жана баңги заттарын колдонуудан баш тартуу. Көпчүлүк бул жолду колдонушат жана ал дайыма ишенимдүү!

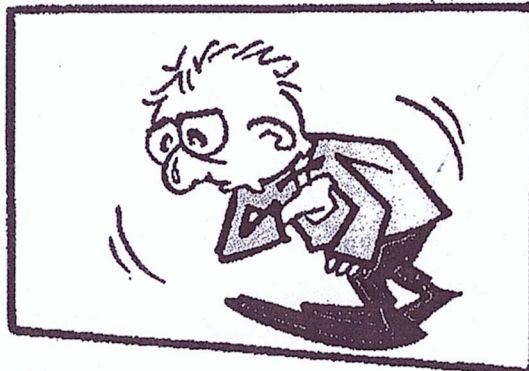

"Убакыт келди", деп чечкендерге, алдын алуу иш-чараларын сактоо керек:

- Презервативди туура колдонууну үйрөн
- Презервативди дарыканадан же атайын дүкөндөн гана сатып ал (ал жерде сактоо эрежелери колдонулат)
- Ар дайым жаңы презервативди колдон, **мурда колдонгон презервативди кайрадан колдонууга болбойт!**
- Жыныстык катнашуу болбогон учурда же "аягына чейин" чыкпаган учурда да, кан, урук же кын суюктугуна тийбегенге аракет кыл

Түнкү тердөө

Өнөкөт чарчоо синдрому

Иммунитетти басандаткан себептердин жок болушу, бирок 2 чоң жана 1 кичине белгилердин бар болушу КИДВ жугуштуу оорусун аныктайт.

КИДВ жугуштуу оорусунун акыркы стадиясы - СПИД (пайда болгон иммундук дефицитинин синдрому)

Бул стадияда ар кандай катуу оорулар күчөйт

Шишик оорусу

Менингит

Өпкөнүн сезгениши

Кем акыл

Кандидоз (оозул)

Кичине белгилери

токтоосуз бир айдан ашык
созулган жөтөл

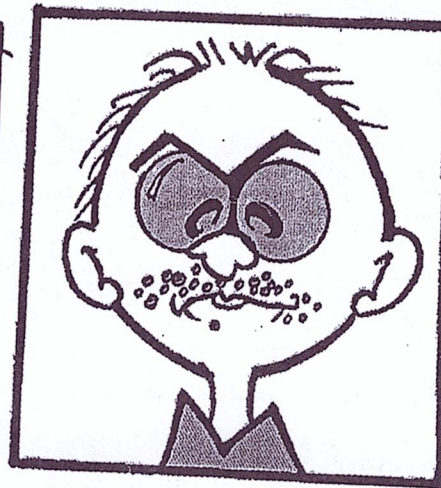
бардык денеге тараган
кычышуучу тери оорусу

кайрадан пайда болуучу
курчалган чакалай оорусу

ооз-мурундун,
көмөкөйдүн,
кызыл-өңгөчтүн
кандидозу

Узакка созулган жөнөкөй
учук оорусу

денедеги бардык
бездердин чоңоюшу
(колтуктун,
акыректин,
моюндун ж.б.)

**ИЙРИСУУ НЕГИЗГИ
МЕКТЕБИ**

Доклад

**Тема: «Кайсы учурда ВИЧ-
инфекциясы жукпайт»**

№28 сабак САК БОЛ! ВИЧ/СПИД

Сабактын максаттары:

- ВИЧ\СПИД тууралуу кеңири маалымат алышат;
- жашоодо туура жолду тандоого багыт алышат;
- иммундук жетишсиздик көйгөйүн жойгонго аракеттенишет;
- СПИДдин адам жашоосундагы терс таасирлерин талдашат.

Сабактын жабдылышы: ВИЧ\СПИД жөнүндө маалымат берүүчү дубал газеталар, брошюралар ж.б.

I.Сабакка чейин:

Бул сабак эмне берет?

- ВИЧ\СПИД тууралуу кеңири маалымат алышат;
- ВИЧ\СПИД тууралуу талкууга катышышат;
- пайдалуу кеңештерди бергенге үйрөнүшөт.

II. Сабактын жүрүшү. Уюштуруу:

Мугалим: Биздин бүгүнкү сабагыбыз "Сак бол! ВИЧ/СПИД" деген темада болмокчу. Анда лекцияга көңүл бурабыз.

ВИЧ жана СПИД деген эмне?

Кыргыз калкы "кыргыз" болуп калыптанганы анын жазылбаган, айтылбаган мыйзамдары болгон. Ошол мыйзамдын негизинде калкыбыз улуу да, сулуу да, ал тургай ыйык да, бийик да болуп сакталып калган жана ушул күнгө чейин урпактары жашап келебиз. Тилекке каршы азыркы тапта күнүмдүк кызыкчылык, батыш элинин таасири, дагы толгон-токой себептер менен өз келечегибизге, калк келечегине өзүбүз балта чаап жатабыз. Айта берсек буга мисал толтура: Ошол эле ичимдикке берилүү, баңгичилик, ыйман-адептин жоктугу... Айтор, мунун баары келечек кыргыз калкына кедергисин тийгизип, мына ушундай оорунун жайылышына "жакшы жардамчы" болуп жатканы жан кейитет.

1-декабрь дүйнө эли тарабынан СПИДге каршы күрөшүү күнү болуп жарыяланып келет. Бул багытта бир эле бул күнү эмес, саат сайын аракет кылсак да, тескерисинче, ооругандардын саны көбөйүп жатканы эч кимге сыр да, таң калыштуу да эмес.

ВИЧ жана СПИД деген эмне?

ВИЧ кыргызча АИВ – бул:

А – адамдын

И – иммунно жетишсиздик

В – вирусу.

ВИЧ – бул көпкө чейин өзүнүн адам организмде бар экендиги билинбестен жашыруун сакталуусу менен өзгөчөлөнөт. Бул вирус тышкы чөйрөдө туруктуу эмес: 56°Сда 30 минутта, кайнатканда 5 минутта, химиялык жол менен тазалаганда (хлор, спирт, йод) жоголот.

Вирус радиацияга, ультрафиолет нурга, муздакка (-70° С) туруктуу берет. Вирус кургак үйдүн температурасында биологиялык чөйрөдө (канда, жыныс бездериндеги бөлүнүп чыккан суюктукта) бир канча сутка сакталат. ВИЧ изилдөө тарыхында

жөнөкөй жол менен жукканы белгисиз. Ал өзгөрүүгө ыңгайлуу, бир адамдын организмде вирустун көп түрү пайда болот. Вирустардын өзгөрүшү дарыларды ойлоп табууга жолтоо болуп, аны жоюуга мүмкүнчүлүк бербейт. ВИЧ оорусун жуктурган адамдар көп жыл бою (5 жылдан 15 жылга чейин) өз оорусу жөнүндө билбей жүрө берет, өзүн ден соолугу соо адамдардай сезет, бирок, вирус канында болгондуктан, тездик менен көбөйөт. Жугуштуу оорулуу адам ВИЧти башкалардан жугузуп алган учурдан баштап башкаларга жугуза берет. Ошол эле учурда оорунун белгилери башка оорулар менен аралашып, адам көп көңүл бурбайт: алы кетип, эч себепсиз дене ысып, ичтин өтүүсү, жөтөлүү, арыктоо ж.б. сезилет. Мындай оору бир канча аптада эч кандай дарыланбай өтүп кетет. Андан соң жашыруун мезгил башталат да, ал көп жылга созулат. ВИЧ менен СПИДге чейин өөрчүп жеткенче 10 же андан да көп жыл өтүшү мүмкүн.

СПИД-ЖИКС (жуктурулган иммун жетишсиздик синдрому) - оорунун акыркы баскычы. Акыркы баскычта адамдын иммундук системасы начарлай баштайт, организм ооруларга каршылык көрсөтө албай, айыктырууга мүмкүн болбойт: кургак учук, өпкөгө суук тийген, коркунучтуу шишик (рак) ж.б. СПИД тез өнүгүп, оор абалда өөрчүп, өлүмгө бат алып келет.

СПИД - (ЖИКС) термини ар кандай оорулардын белгилерин бириктирет, натыйжада организмдеги иммундук системанын начарлашына, акыры ВИЧ жугуштуу ооруга алып келет.

Ж = жуктурулган

И = иммундук

К = кем

С = синдром

ВИЧтин кан аркылуу жугушу:

- ВИЧтин жугуштуулук коркунучу баңгизатты тазаланбаган шприц, ийне менен пайдаланууда;
- Жугуштуу оорулуу кан жана канды алмаштыруучуларды, органдарды жана ткандарды алмаштырганда 100% жугуу коркунучу бар;
- Тазаланбаган аспаптар менен медициналык жана косметикалык процедураларды пайдаланганда (кулак көзөгөндө, териге сүрөт тартканда (татуировка), ар кайсы жерге сөйкө такканда (пирсинг) ж.б.;
- Башка бирөөнүн сакал алгыч устарасын, тиш тазалагычын колдонгондо кандын калдыгы калышы ыктымал.

Жыныстык жол

ВИЧ – жугуштуу оору оорулуу, адамдан сактанбаган жыныстык катнаштан өтөт. Канчалык жыныс катнаштагы адамдар көп болсо, ошончо коркунуч туулат. Жыныстык катнашуу жолу менен жуптун бирөөсүнөн жугуунун ыктымалдуулугу андан да көбөйөт.

Энеден балага

- Боюнда бар учурда жугуштуу оору энеден балага өтөт, бул көп факторго байланыштуу;
- Төрөп жатканда эненин каны менен бала байланышат;
- Баланы эмизген учурда эне сүтү аркылуу.

Кайсы учурда ВИЧ жукпайт?

- кол алышканда жана кучакташканда;
- сүйлөшкөндө, жөтөлгөндө жана чүчкүргөндө;
- үй жаныбарларынан;
- чымын-чиркей, курт-кумурска ж.б. чакканда;
- душ жана даараткананы пайдаланганда;
- көлмөлөргө түшкөндө;
- ашкана идиштерин колдонгондо;
- компьютер жана телефон менен иштегенде;
- коомдук унааларда;
- спорттук буюмдарды пайдаланганда ж.б.

Өбүшкөндө жугушу мүмкүнбү?

ВИЧти жугузуп алган адамдын шилекейинде вирустун концентрациясы анча көп эмес, ошондуктан өбүшүү коркунучтуу эмес. Ал эми, эгерде эринде же ооздун былжырлуу жеринде, тиштин бүйлөсүндө жара болсо ВИЧти жугузуп алуу мүмкүн.

Балдардагы ВИЧ-жугуштуулук:

ВИЧ-жугуштуулук, адатта, чоңдордо оорунун клиникасы эртерээк жана даана билинет, ал эми балдарда жаман оору менен коштолот. Көпчүлүк учурда баш мээсинин органикалык жактан бузулушу өөрчүйт. ВИЧ – жугуштуулук оору менен ооруган балдардын кыймыл-аракети кеч өнүгөт, боюнун өсүшү өзү курактуулардан артта калат, салмагы кемийт, психикасы бузулат. Өпкөсү, ичегилери, башка органдардын функциялары бузула баштайт да, балдардын эрте каза болушуна дуушар кылат. Бирок антиретровирустук терапиянын жүргүзүлүшү мындай балдардын жашоосун узартат.

ВИЧ – жугуштуу оорунун дүйнөдөгү абалы

Азыркы мезгилде ВИЧ бардык континентте тараган. Дүйнөдө жугуштуу бул оору кезикпеген бир да өлкө жок. Эң көп жугуп тараган – бул жаштардын тобу. Айрыкча 15-24 жаш курактагылар. ВИЧ жана СПИД жөнүндө биринчи жолу 1981-жылы АКШда басма бетинде жарык көргөн, бирок көп өтпөй эле мындай оорунун башка өлкөлөрдө да бар экендиги, айрыкча Африка өлкөлөрүндө кездешээри белгилүү болгон. 27 жылдын ичинде СПИДден 30 миллион адам каза болгон, азыркы тапта ВИЧ-СПИДге чалдыккан 47 миллион адам жашайт. ВИЧ-СПИД оорусунун айынан оорукчал адамдардын жашоосу 16 жылга кыскарып, орточо жашоосу 45-47 жылды түзөт.

СПИД Кыргызстанда

XX кылымдын чумасы аталган СПИД илдети Кыргызстанда кулачын кенен жайып, өрчүп турган кези. Кыргызстан СПИД илдети 25% көтөрүлгөн 7 өлкөнүн катарында. СПИД менен ооруган адамдардын саны 3789. Анын 3611и Кыргыз Республикасынын жараны, 178и чет элдик жарандар. Мунун ичинен 403ү СПИД илдетине чалдыгышкандар. Аталган илдетке кабылгандардын 2350сү ийне аркылуу жугузушкан. Булардын арасында наристелердин бар экени өкүндүрөт. ВИЧ жугузган жаш балдардын саны 283, анын ичинен 85и энеден балага жукса, 191 дарыгер стационарлардын кесепетинен болгон. Бир мезгилде ВИЧ жугузган балдардын энелери Ак үйдүн алдына митинге чыгышып, бир катар талаптарды коюшкан. ЖКда

бул маселе каралып, атайы токтом кабыл алынган. Токтомго ылайык, ведомство аралык комиссия түзүлүп, бул көйгөй боюнча улуттук программаны иштеп чыгуу тапшырмасы берилген. Жыйында ВИЧ-инфекцияга чалдыккан балдарга бөлүнүп жаткан 3 миң сомдук мамлекеттик пособиелерди 10 миң сомго көбөйтүп коюу сунушу киргизилген. Ошондой эле наристелердин тагдырына балта чапкан ак халатчандардын үстүнөн козголгон кылмыш иштерди жандандыруу тапшырмасы берилип, 3 айга чейин бул тапшырма аткарылсын дешкен.

Бул ооруга каршы күрөшүү калктын саламаттыгын сактоо жаатындагы мамлекеттик артыкчылыктуу милдеттердин бири. Ал 1982-жылдан бери белгилүү, дүйнөдөгү бардык өлкөлөрдө атайын каттоого алынат. Жуктуруучусу – вирусту алып жүргөн адам. Анын жугуусу: көбүнесе жыныстык катнаш аркылуу (айрыкча гомосексуалдык катнашта); боюндагы же төрөт учурунда энеден түйүлдүккө жана; эмчек эмизген учурда баладан энеге; кан куйганда, ийне сайганда, ж. б. д. у. с. КР кылмыш-жаза мыйзамдарында билип туруп башка адамдарга ВИЧ-инфекциясын жугузуу коркунучуна дуушар кылгандыгы үчүн кылмыш жоопкерчилиги каралган.

Илдетке кабылгандар көбөйүүдө

Расмий маалыматтарга ылайык, Кыргызстанда ВИЧ/СПИДге кабылган 3 миң 200дөй адам бар. Алардын 42 пайызга жакыны Ош облусу жана Ош шаарына туура келет. Оорулуулардын 60 пайыздайы баңги зат колдонгондор болсо, 27 пайызы жыныстык жол менен вирусту жуктуруп алгандар. Ошондой эле ооруканадан чалдыгып, энесинен баласына жуккан учурлар да бар.

ВИЧке чалдыккандар көбөйүп жаткандыгынын себеби мындайча түшүндүрүлөт: Биздин мамлекет баңги заттарды ташуучу жолдун ортосунда турабыз. Мындан улам баңги колдонгондор көбөйүп жатат. Алар эрежелерди сактабайт. Айрыкча түрмөдөгү кишилердин арасында көп болуп жатат. Андан тышкары бул ооруга чалдыккандар Ош облусу менен Ош шаарында көп. Ошондой эле республикадагы бүт аймакта бул оорунун катталганы бар. Негизинен, Чүй облусунда, Бишкек шаарында, Жалал-Абад облусунда катталгандар арбын.

(Кыргызстанда оорунун энеден балага жуккан учурлар ВИЧ/СПИДге чалдыккандардын эки пайызын түзөт).

2000-жылы Кыргызстанда ВИЧ/СПИД илдети менен 53 учур катталса, 2005-жылы 171 адам ооруга кабылган. 2010-жылдын ичинде эле адамдын иммундук жетишсиздигине алып келген вирусту 687 адамга жуктуруп алган.

Адистердин баамында, катталбаган оорулуулар менен катар эле СПИДге чалдыкканын билбегендер да арбын болушу мүмкүн.

Кыргызстанда донор катары кан бергендердин арасынан жыл сайын онго жакын адамдын канында бул вирус табылат экен. БУУнун ВИЧ/СПИД программасы боюнча өлкөдөгү координатору **Дамира Бийбосунова** БУУга мүчө болгон өлкөлөрдүн ичинен Чыгыш Европа жана Борбор Азия өлкөлөрүндө, анын ичинде Кыргызстанда бул оору тамырын жайып жатканын белгилеп, абал көңүл жылытарлык эмес экендигин билдирген:

- *Биз дүйнө жүзүндө СПИДдин өсүшү 25 пайызга көбөйгөн өлкөлөрдүн катарына киребиз. Бул беш өлкө: Грузия, Армения, Казакстан, Кыргызстан, Тажикстан. Бизде*

алдын алып, профилактика кыла турган программалардын сексен пайызы чындап муктаж болгон катмарга жетпей жатат.

Дамира Бийбосунова маалымдагандай, Кыргызстан баш болгон Борбордук Азия жана Чыгыш Европа өлкөлөрүндө СПИДге кабылгандардын 60 пайызга жакыны ооруну жуктуруп алганын билишпейт. Дарылоо каражаттарынын жетиштүү болгонуна карабастан, оорулуулардын 19 пайызы гана дарылоо курстарынан өтүп келишет.

СПИДдин алдын алуу жана дарылоо

Азырынча ВИЧ жугуучу ооруну жана СПИДди толук дарылоо, айыктыруу мүмкүнчүлүгү жок, бирок иммундук системага зыян алып келе турган вирустун көбөйүшүн азайта турган атайын дарылар бар. Ошондуктан ВИЧ жугуштуулукту дарылоо вирустун организмде көбөйүшүнүн ылдамдыгын төмөндөтүп, иммундук системаны бир калыпта кармап, адам жашоосун узартууга багытталган.

Мындай дарылар өтө кымбат, ар бир пациентке ай сайын 600-800 АКШ доллары сарп кылынат. Кыргыз Республикасы АРТ менен камсыздоо боюнча глобалдык демилгеге дарылануучулар үчүн 2005-жылы кошулган. Кыргызстанда бул дары СПИД кургак учук жана безгек ооруларына каршы күрөшүүчү Глобалдык фонд тарабынан керектөөчүлөргө жетишерлик камсыздалган. АРТдан башка биздин өлкөдө ВИЧ жугуштуулук контакттан кийинки алуу да бар. Эгерде 72 сааттын, мүмкүн болушунча, биринчи 2 саат ичинде жуктуруп алууга шектенгенден кийин атайын алдын алуучу АРВ терапия жүргүзүлсө, анда адамга жугузуу ыктымалдыгы төмөндөйт. Мындай постконтакттык алдын алуу СПИД Республикалык бирикмесинде жана ар бир СПИД областтык алдын алуучу жана ага каршы күрөшүүчү борборлордо алса болот.

ВИЧ-жугуштуулук энесинен балага жугуу коркунучу өтө жогору, тактап айтканда 30% түзөт, бирок боюнда бар аялдардын алдын алуу максатында атайын дарыларды пайдалануунун натыйжасында бул коркунуч 2% чейин төмөндөйт. Ошондуктан ар бир кош бойлуу аял дарыгердин көзөмөлүндө болуп, каттоого туруп, кош бойлуулуктун биринчи жарымында бардык зарыл болгон лабораториялык анализден өтүүсү зарыл. ВИЧ кош бойлууларды тестирилөө Кыргызстанда жашыруун болушун камсыз кылат.

СПИДден каза тапкан атактуулар

Фредди Меркьюри (1946-1991), британиялык музыкант, "Queen" тобунун вокалисти.

Рок Хадсон (1925-1985), америкалык актер, ВИЧ статусун ачык айтып чыккан биринчи атактуу.

Рудольф Нуреев (1938-1993), орустардын балет бийчиси, XX кылымдын эң алдыңкы бийчиси.

Майлз Дэвис (1926-1991), америкалык джазмен, дирижер жана композитор.

Клаус Номи (1944-1983), СПИДден каза тапкан эң биринчи атактуу.

Эрик "Easy E" Райт (1963-1995), америкалык рэппер.

Алан Мерфи (1953-1989), англиялык гитарист.

Артур Эш (1943-1993), америкалык теннисист, коомдук ишмер.

Фрэнк Мур (1953-2002), америкалык сүрөтчү.

Айзек Азимов (1920-1992), орус-америка жазуучусу, биохимик. 1983 жылы жүрөгүнө жасалган операцияда кан куюуда ВИЧ жугузган.

Мишель Фуко (1926-1984), франциялык философ, жазуучу.

Эрве Жибер (1955-1990), франциялык жазуучу, кинорежиссер.

Джия Каранджи (1960-1986), америкалык супермодель.

Магато Мандела (1950-2005) юрист, ЮАР президенти Нельсон Манделдин уулу

Дискуссия

Окуучулар төмөнкү суроолордун тегерегинде өз ой-пикирлерин айтышат.

Мугалим окуучуларга төмөнкү суроолор менен кайрылат:

1. ВИЧ\СПИД тууралуу укканда силерде кандай ойлор пайда болду?
2. Бул айтылгандардан улам кандай жыйынтык чыгарууга болот деп ойлойсуңар?
3. Ушундай абалга туш болгондорго кандай жардам берүүгө болот? ж.б.

Мугалим: Балдар, ВИЧ\СПИД илдети жалпы улуттун генофондуна залалын тийгизүү кесепети бар экендиги баарыбызды кабатыр кылбай койбойт.

Улутубуздун саламатчылыгы, мамлекетибиздин келечеги үчүн биргеликте күрөшөлү.

Үй тапшырма: ВИЧ\СПИД тууралуу ой бөлүшүү үчүн кошумча булактардан маалыматтарды таап келүү.

III. Сабактан кийин:

❖ окуучулар иммундук жетишсиздиктин вирусу тууралуу маалыматтуу болушат;

❖ коомдогу терс көрүнүштөр, ВИЧ\СПИД менен күрөшүүгө аракеттенет.

❖ туура жашоого үйрөнөт.